

TERÖRİZM ve REFAH İKİLEMİNDE ŞEHİR MERKEZLERİNİN YER EĞİŞTİRMESİ: HAKKÂRİ ÖRNEĞİ

Dr. Onur OKYAR

Çankırı Karatekin Üniversitesi

Giriş

Günümüz retorik ve pratiğinde anlamını yitirmeye başlasa da insanoğlunun en temel ihtiyacı olan güvenlik olgusu, devlet ve halkların bu kavramı mümkün olduğunca bükerek varlıklarına meşruiyet ve süreklilik kazandırma çabaları sonucunda; güvenlik ikilemi, güvenlikleştirme ve terörizmin önemli ortak paydalarda çakışmalarına sebep olmuştur. Bu bağlamda devlet doğasının değiştiği ve dolayısıyla güvenliğin sınırlarının da genişlediği iddia edilse de aslında devletler egemenlik ilkelerinden hiçbir zaman taviz vermemiş ve vermeyeceklerdir. Zira devletler tarafından egemenlik ilkesinin insan haklarından dahi önde bir hak olduğu -tüm uluslararası çatışma ve/veya savaşlarda tespit edildiği üzere ve en azından pratikte- kabul edilmiştir.

Egemenlik ile coğrafya arasındaki hassas etkileşim ise, küreselleşmeyle sınırların etkisinin azaldığı yorumlarına karşın, önemini korumuştur. Sınırların ilerisinde güvenlik ikilemleri önemli hale gelirken sınırların berisinde ise terörizm, devletlerin egemenliklerini tehdit eden en önemli faktör olmuştur.

Bununla birlikte bireylerin ülke içindeki güvenliğinin sağlanmasında çevresel faktörlerin önemi yadsınamaz. İnsanların kentleri kurmasına karşın kentlerin de insanları kuracağı; birey ve toplumların ancak yerleşik ve medeni bir düzene geçtikten sonra kimlik kazanacakları, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ifade edildiği üzere ortaya konan, bilimsel gerçeklerdir. Bu bağlamda uluslararası sistemde *Avrupa Kentsel Şartı* ve *Birleşmiş Milletler Güvenli Kent Programı* gibi örneklerle birey-çevre ilişkisinin güvenliğe olan etkileri

düzenlenmeye çalışılmıştır. Çevreden kasıt günümüzdeki kent ve şehirlerdir. Dolayısıyla egemen bir devletin çatısı altında, ancak ve ancak güven ve güvenliğin sağlanması halinde, birey ve toplumlar mevcut medeniyet seviyesini aşabileceklerdir.

Bu çalışmada, güvenliğin çevreyle olan ilişkisi bağlamında, Hakkâri ili örneğinden hareketle güvenlik ve refahın sağlanmasında kentsel dönüşüm politikaları kapsamında şehir merkezlerinin değiştirilmesinin sebep ve sonuçları incelenecektir. Çalışma ile hükümet tarafından uygun bulunan bir proje dâhilinde¹ teröre maruz kalmış kentlerin, başta coğrafi engellerden dolayı tesis edilemeyen güvenlik sorunlarının, medeniyet, küreselleşme ve refah paradigmatlarıyla ele alınarak çözülmesi hedefi eleştirilmiştir. Kamuoyundan gelen yoğun tepkiler üzerine Meclise sunulan torba tasarıdan ilgili maddeler çıkarılmış olsa da bu makalenin hedefi, SWOT Analizi çerçevesinde ilgili projenin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditlerini değerlendirmektir.

Çalışmanın temel amacı, sinek-bataklık metaforunda olduğu gibi, Türkiye’de terörün kısa vadeli, askeri ve popülist hedeflerle değil uzun vadeli, sosyoekonomik ve sosyokültürel temelli çözümüne katkıda bulunacak yeni fikirleri ortaya koymak ve böylece egemenlik ilkesi çerçevesinde değişebilen devlet doğasının terörizm tehdidiyle evrilmesinin önüne geçmektir. Bununla birlikte dünya örnekleri incelendiğinde, çalışma ile elde edilecek *pozitif* ve *negatif* çıktıların, diğer ülkeler için de bir çözüm önerisi olarak kabul edilecek yönlerinin olması bu çalışmanın önemini artırmaktadır. Çalışmanın temel hipotezi, küreselleşme ve öngörülemeslik fenomenleri etkisiyle değişen devlet doğasının gözden geçirilerek birey, toplum ve kentler lehine revize edilirse Türkiye’de güvenlik ve refahın sağlanabileceği üzerine bina edilecektir.

Bu bağlamda çalışmada ilk olarak egemenlik ve terör kavramları ile bunların günümüzdeki etki alanları incelenecek; ardından Türkiye’nin şehir güvenliği bağlamında terörle mücadelesinin çerçevesi çizilecektir. Devamla çalışmada seçilen örnek il üzerinden terör ve şehir güvenliğinin mevcut yapısı sorgulanacak ve sorunun çözümü noktasındaki tartışmaları derinleştirmek amacıyla, kamuoyunda tartışılan model irdelenecektir.

Terörizm Kavramı

Birey ve toplumların rutin iş ve eylemlerinin devamını engelleyen ve bu grupları korkutup dehşete düşüren terör fenomeninin (Wilkinson, 1974, s. 9; Laquer, 1977, s. 6) devletler düzeyindeki en önemli negatif etkisi halkın devlete olan inanç ve bağlılığını sekteye uğratması ve sonuç olarak devlete güveni/

1 Ayrıntılı bilgi için bkz. Beki (2016).

aidiyeti azaltmasıdır. Terör örgütleri -devlet terörizmi fenomeni haricinde-devlet dışı bir politik aktördür ve bu özelliğiyle devletlerin siyasi hedeflerini tehdit eden bir yapısı vardır. Bu bağlamda siyasal şiddet hareketleri içinde en güçlü ve asimetrik özelliklere sahip terör örgütlerinin en önemli unsurları olarak siyasal bir amaç için devlet erkinin meşru/yasal güç kullanımını dışında silahlı bir gücün sistematik olarak kullanılması sayılabilir (Stepanova, 2008, s. 23). Terör örgütlerinin en önemli hedefi devletin bir bütün olarak işleyişine engel olmaktır. Bu bağlamda birey ve toplumun rutinlerinin engellenerek belirsizlik ve güvensizliğin hâkim olması, bununla birlikte insan hak ve özgürlüklerin engellenerek terör örgütünün amaçları gerçekleşmediği müddetçe bu özgürlüklere ulaşamayacağını halk içinde kabul görmesi, bu kabule ulaşmak içinse halkın cahil, köktenci, güvensiz, kimliksiz/dikotom ve yoksul olması/kalması terör örgütlerince istenir (Keyman, 2006, s. 12). Bazı yazarlara göre bu eylemler bile bir hak arama yöntemi olarak tanımlanmış olsa da (Hardman, 1934) siyasal şiddet hareketi olarak terör eylemleri devletlerin en kutsal ve biricik özelliği olan egemenliğe en ciddi ve açık bir tehdittir.

Terörizmi açıklamak için dilimizde kullanılan 5S formülasyonuna rağmen (siyasal, silahlı, sistematik, sivil, sürekli) terörizmin en önemli sorunu uluslararası hukuktaki tanımsızlığıdır. Bu tanımsızlığın en önemli sonucu ise geçmişten bugüne kadar terör eylemlerinin ve terörizm dalgasının hala ve hala uluslararası arenada takip ve mücadelesinin yapılamıyor oluşudur. Bu sonuç günümüzde terörü büyüten ve cesaretlendiren yegâne faktördür (Wardlaw, 1982). Bu sonuca bağlı olarak uluslararası ilişkilerdeki çıkar çatışmaları sonucunda her devletin özgürlük savaşçıları ile teröristleri ortaya çıkıştır. Bu bağlamda IŞİD, ABD ve Batı tarafından bir terör örgütü olarak görülse de Rusya ve Çin tarafından özgürlük ve adalet savaşçıları olarak görülebilmektedir. KCK/PKK örneği de aynı denklemde yerini almıştır. Türkiye'nin, PKK ve uzantılarını Türkiye Cumhuriyeti Devletini yıkmak/bölmek isteyen bir terör örgütü olarak tanımlanmasına ve Türkiye-ABD stratejik ittifakına rağmen Suriye iç savaşında PKK/PYD, ABD tarafından bir siyasi aktör olarak tanımlanmıştır (Albayrak, 2016).

Sonuç olarak dış desteksiz varlığını sürdüremeyeceği bilinen bir gerçek olan terörizm kavramının (Lutz ve Lutz, 2008, s. 51) egemen bir devlete zararının minimize edilebilmesi için insan hak ve özgürlüklerinden taviz vermeden ülke güvenliğinin sağlanması gerekmektedir.

Egemenlik Kavramı

Devlet egemenliği kavramının en önemli somut göstergesi mevcut yapının kendisine ait bir sınırının olması; soyut göstergesi ise hâkimiyet altında-

ki toprak parçasında yaşıayan halk üzerinde kural koymas ve bunları hukuk çerçevesinde (*gerekirse zorla*) uygulatmasıdır. Bununla birlikte egemenlik; toprak, nüfus/halk, yönetim sistemi ve hükümet, diğer devletlerden ayrı ve bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip olma ve bu kişilik üzerinden dünya ile ilişki kurabilme halidir (Shaw, 2008, s. 212-214; Schrijver, 1999, s. 65). Bu unsurlar ile tesis edilmiş bir devlet için egemenlik kavramı, devlet varlığının devamı noktasında kutsal addedilen bir vasıftır. Devletin, bu vasıf üzerine temellenmiş tüzel kişiliği, onu diğer tüzel kişiliklerden (dernek, cemaat, şirket, STK gibi) ayıran en önemli özelliktir. Bununla birlikte günümüzde devlet olabilmenin en önemli kıstası Birleşmiş Milletler (Şartı) tarafından bu statüde tanınmış olma kabulüdür. Bu forma erişememiş yönetimler ise (Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Filistin Yönetimi gibi) günümüzde dahi çatışma alanı olarak varlıklarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar.

Egemenliğin kutsallığı uluslararası ilişkiler disiplini için en önemli kriterlerin başında gelmektedir. Bu bağlamda yirminci yüzyılda bu kavramı korumak için çıkan savaşların önlenebilmesi ve bir daha yaşanmaması maksadıyla uluslararası barış ve güvenliğin tesisi için Avrupa Birliği örneği önemli bir rehberdir. Bu örnekte, korunması gereken barış ve güvenlik uluslararası ekonomik bağımlılıkların tesis edilmesiyle pratize edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda neofonksiyonalizm teorisinin yayılma etkisi (*spillover effect*) fenomeni ile Avrupa coğrafyasındaki ilişkilerin uluslararası ekonomik bağımlılıklar çerçevesinde iyileştirilebileceği savunulmaktadır (Haas, 1961). Fakat günümüzde bile bu teori ve etkinin siyasi birlikteliğe evrilememesinin temel sebebi üye devletlerin egemenlik haklarını hiçbir uluslararası veya üstü bir örgüt ile paylaşmaya yanaşmamasında yatmaktadır (Schmitter, 2005, s. 259). Günümüzde de devletlerin egemenlik ilkelerinin uluslararası sistemi ve uluslararası toplumu domine edecek yapıda olması hem dış hem de iç politika ve karar verme süreçlerinde bireyin ve dolayısıyla sivil toplumun gücünü azaltmakta, devletlerin ise aşkın güç formunu korumalarını sağlamaktadır (Wendt, 2013). Oysa günümüzde hala bir süreç olarak varlığını devam ettiren küreselleşme sonucu bireyin hak, özgürlük ve “gücündeki” artış, devletlerin aşkın güçlerinin azalması için bir tehdit olmamalıdır. Aksine bazı yazarlar için (Negri ve Hardt, 2004, s. 116) bu sınırların kaldırılarak devletleri de içine alan ama onların egemenlik ilkelerinden taviz vermeden oluşacak bir imparatorluk formunda egemenlik kavramı devam etmelidir. Böylece hem birey hem de aşkın devletin varlığı korunacaktır.

Buna rağmen yeni milenyumda küreselleşme ve liberalizmin gelişmesiyle en önemli güç haline geldiği varsayılan birey, günümüze kadar egemen devletlerin çizdiği sınırlar ve kurallar içerisinde varlığını sürdürebilmiştir.

Dolayısıyla İkinci Dünya Savaşından sonra dünya düzenin şekillenmesinde önemli bir etken olan Birleşmiş Milletler Şartı'ndan çevreye verilen görünüşteki önemin devletlerarası antlaşma ile somutlaşmış hâli olan Kyoto Protokolü ve diğer akdedilen uluslararası antlaşmalar ile devletlerin egemenlik hakları uluslararası hukuk çerçevesinde dahi bireyin önünde ve ötesinde bir kabul olarak varlığını sürdürmüştür (Held, 2009, s. 543). Bazı görüşlere göre ise İkinci Dünya Savaşından sonra kurulan dünya düzeninde devletlere biçilen rol, ulus devlet üzerinden egemenlik ilkesini koruyup kollayan devlet merkezli şekillenmiştir (Fine, 2007, s. 11).

Bu görüşe paralel fikirler ilgili literatürde sıklıkla yer bulmuştur. Zira ilgili teorisyenler için uluslararası arenada her ne kadar bireyin söz hakkı ve özgürlükleri artmış olsa bile devletlerin egemenlik ilkelerinin daima var olacağı belirtilmiştir. Bu yazarların aynı eserde belirttikleri görüşlerden ilki Halliday'e aittir.² Halliday (2004, s. 489-499), birey ve devlet ilişkilerinde bireylerin hak ve özgürlüklerinin kısıtlanması noktasında endişelenecek bir durum olmadığını, zira aşkın devletlerin zaten bireylerin hak ve özgürlüklerini uluslararası arenada da koruduğunu ve koruyacağını, böylece uluslararası barış ve refahın artacağını savunmuştur. Bu sonuç ise Dahl için (2004, s. 530-541) bir zorunluluktur. Zira uluslararası örgütlenmelerde demokratik hakların savunulması kadar zor bir durum yoktur; bu zorluğu karşılayacak en sistemli yapı ise egemen devletler olmalıdır. Bu dilek şart kipi bireylerin hak ve özgürlüklerinin nereye gideceği bilinmeyen devletsiz, anarşik/bölgesel/federal bir yapıda tesis edilebilmesi ise küresel çıkarların maksimizasyonuna katkı sağlamayacağı için garantili bir savunu değildir (Habermas, 2004, s. 542-547). Bununla birlikte egemen devlet ile birey arasındaki güç mücadelesi yirmi birinci yüzyılda iyice belirginleşmiş olsa da uluslararası sistem ile uluslararası toplum arasındaki egemenlik kavgasında bireylerin hak ve özgürlüklerinin daima korunacağı ve fakat bu korumanın dahi egemen devletlerin çatısı altında olacağı için devletlerin egemenlik ilkelerinin zayıflamayacağı da savunulmuştur (Rosenau 2004, s. 223-234).

Sonuç olarak günümüzde birey hak ve özgürlüklerinin gelişmiş ve güçlenmiş olmasına rağmen uluslararası arenada/sistemde devletlerin egemenlik ilkeleri korunmuş ve hatta bireyin hak ve özgürlükleri dahi bu ilke üzerinden şekillenmiştir. Dolayısıyla devletlerin egemenlik ilkeleri kutsanmış, bu kutsama ise devletlere karşı yapılan tüm müdahale ve tehditleri bir var olma davası görerek mücadeleyi gerekli kılmıştır.

2 Bu paragrafta verilen referansların toplu olarak bulunduğu eser şu olup yazarların ilgili eserdeki sayfa aralıkları bölüm içinde belirtilmiştir: Held ve McGrew (2004).

Kent ve Güvenlik İlişkisi

Bu çalışmada kent ile Şehir tanımları arasında fark olduğu kabul edilmiştir. Bu bağlamda çalışma dâhilinde Şehirde kasıt tarihsel olarak ve doğal sebeplerden ötürü bir toprak parçası üzerinde yaşamış halklardan meydana gelen yerleşim alanıdır. Kent ise özellikle Sanayi Devrimi sonrasında ekonomi çatısı altında Őekillenen istihdam ve g politikaları ile bölgenin güvenlik ve jeostratejik özellikleri gibi sebeplerle kendisine hukuki olarak il vasfı kazandırılmış yaşam alanlarına verilen addır (Topal, 2004).

Bununla birlikte kentlerde ve/veya Őehirlerde yaşayan insanların güvenlik ve refahlarının sağlanmasına etki eden faktörler bağlamında ekonomik, sosyokültürel, siyasi temel hak ve özgürlüklerin kullanılması büyük öneme sahiptir. Böyle bir ortamda yaşayan ve kendini güvende hisseden bireyin ancak ve ancak kendini ve vresini geliştirmesi ve dolayısıyla medenileşerek güven ve güvenliğin artması mümkündür. Bu bağlamda aslında insanların kentleri kurmasına karşın kentlerin de insanları kuracağı;³ birey ve toplumların ancak yerleşik ve medeni bir düzene geçtikten sonra kimlik kazanacakları ilgili yaşında ortaya konan bilimsel gerçeklerdir (Kaymaz, 2013).

Bu noktalardan hareketle Türkiye'nin de ye olduğu uluslararası örgütlerce yayımlanan bildirimler ile kent güvenliğinin faktörleri ortaya konmuştur. *Avrupa Konseyi* tarafından 1992 yılında kabul ve ilan edilen *Avrupa Kentsel Şartı*, 20 maddelik bir deklarasyon ve 13 maddelik Şart ilkelerinden oluşmaktadır (European Urban Charter, 2016). Şarta göre belirtilen hakların gerçekleşmesi fertlerin, dayanışma ve sorumlu hemşeriliğe ilişkin eşit yükümlülükleri kabul etmesine bağlıdır. Bu bağlamda kent sakinleri şu haklara sahiptir:

1. Güvenlik,	2. İşlevlerin uyumu,
3. Kirletilmemiş, sağlıklı bir evre,	4. Katılım,
5. İstihdam,	6. Ekonomik kalkınma,
7. Konut,	8. Sürdürülebilir kalkınma,
9. Dolaşım,	10. Mal ve hizmetler,
11. Sağlık,	12. Doğal zenginlikler ve kaynaklar,
13. Spor ve dinlenme,	14. Kişisel bütünlük,
15. Kültür,	16. Belediyeler arası işbirliği,
17. Kültürler arası kaynaşma,	18. Finansal yapı ve mekanizmalar,
19. Kaliteli bir mimari ve fiziksel evre,	20. Eşitlik.

3 Ayrıntılı bilgiler için bkz. Gregory (1994), Domash (1996), Gray ve Wyly (2007, s. 329-348).

İlk olarak güvenliğin belirtildiği bu listeye göre kentler mümkün olan en üst seviyede suç, şiddet ve yasa dışı olaylardan arındırılmış emin ve güvenli yaşam alanlarıdır. Diğer maddeler ise *Kopenhag Okulunun* güvenlik teorisi çerçevesinde (Buzan vd. 1998) çevresel, ekonomik, siyasi, toplumsal ve askeri güvenliği tamamlayan faktörlerdir. Dolayısıyla Şarta göre en optimum kent aslında en güvenli kenttir.

Kendi kentlerinde kentsel suç ve şiddetle mücadele etmek isteyen Afrikalı belediye başkanlarının talebi üzerine 1996 yılında başlatılan *BM-Habitat Güvenli Kentler Programı* ise bugüne kadar 24 ülkede ve 77 şehirde girişimleri desteklemiştir. Program; kentsel yönetim, planlama ve yönetim güvenliğini artırabilmek, tüm kent sakinleri için şehirlerin yaşam ve güven kalitesini iyileştirmek için bütüncül, entegre, çok düzeyli ve sektörlü bir yaklaşımı benimsemiştir. Bu programın temel amacı da güven ve güvenliği sağlamaktır (UN Safer Cities Programme).

Sonuç olarak egemen bir devletin uyruğunda mevcudiyetini devam ettiren tüm toplum katmanları ilk olarak yaşanan bölgenin/coğrafyanın güvende olmasını istemektedirler. Uluslararası örgütlerce de desteklenen bu politika sonrasında ortaya çıkacak güven ortamı sonrasında kent sakinleri, gelecekte ümitli ve refah temelli bir hayata adım atabileceklerdir.

Hakkâri'deki Güvenlik Problemleri

Hakkâri, Türkiye'nin doğusunda yer alan il ve en kalabalık 62. şehridir. 2014 sonu itibarıyla 276.287 kişilik nüfusa sahiptir. Nüfusun 148.538'i erkek, 127.749'u kadındır. Şehrin tamamı Doğu Anadolu Bölgesi'nin doğusunda yer alır. Yüzölçümü bakımından Türkiye'nin kırk yedinci büyük ilidir. Güneyinde Irak, batısında Şırnak, kuzeyinde Van, doğusunda ise İran vardır. Bununla birlikte Hakkâri'nin toplam yüzölçümünün % 99,36'sı mücavir alandan oluşmaktadır (Kaya, 2015, s. 92).

Hakkâri 1936 yılından beridir kesintisiz olarak il statüsündendir. Özellikle İran ve Irak ile sınırı olması, sınır olmaya müsait coğrafyası ve mevcut halkı ile il olmaya yeterli sebepleri haizdir (İçişleri Bakanlığı, 2016). Hakkâri'de doksanlı yıllara kadar yaşanan göç, ekonomik temelli iken bu tarihlerden sonra güvenlik temelli yaşanmış ve Hakkâri sistematik olarak negatif göç veren illerden birisi olmuştur (Yıldız ve Alaeddinoğlu, 2011, s. 452). Bununla birlikte TÜİK 2013 verilerine göre⁴ Türkiye'nin illeri arasında işsizlik oranında 12. istihdam oranında 72. işgücüne katılma oranında ise 71.dir. 2014-2015 yıllarına ait net göç hızı⁵ ise % -17 ile Türkiye'de 70.dir. Hakkâri'nin diğer illerden en önemli farklarından birisi de İran ve Irak'a komşu olması ve örgüt tarafından buralardan terör eylemleri için sızmaların yaşanabilmesidir. Bu bağlamda Hakkâri terörle mücadelede en çok kayıp verilen ve eylem yapılan illerin başında gelmektedir. Ülkemizde son beş yılda meydana gelen terör eylemlerinde şehit olanların %40'tan fazlası bu ilimizdedir.

4 TÜİK, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>.

5 Göç edebilecek her bin kişi için net göç sayısıdır.

Tablo: PKK Saldırılarındaki Şehit ve Ölü Sayıları (Nisan 2010-Temmuz 2016, Hakkâri)⁶

Yıl	Şehit Asker/Sivil Sayısı	Ölen PKK'lı Sayısı
2010	26	43
2011	49	28
2012	42	227
2013	1	14
2014	3	
2015	22	
2016	9	
Toplam	152/354= %43	312/752= %42

Hakkâri, coğrafi izolasyonundan dolayı (çepeçevre dağlık yapısı ve en yakın il olan Van'dan ulaşımın uzun ve meşakkatli olması, kırsala ve muhtemel örgüt kamplarına yakınlığı gibi) örgüt ve kırsaldan en çok etkilenen ildir. Terör ve örgütün reel baskısı, şehrin jeostratejik çıkmazları, ulaşım zorluğu vb. faktörler başta güvenlik olmak üzere ekonomik olarak da tarımsal üretimi, ticareti ve muhtemel yatırımları engellemektedir. Diğer yandan ekonomik ve sosyokültürel sorunların bölge insanının gelenek ve kültürünü de olumsuz etkileme tehlikesi mevcuttur. Yazarın gözlemlerine göre bölge insanı kendini öteki ve unutulmuş olarak görmektedir. Bu durumun ise halkın devlete yabancılaşması, şiddete meylenmesi ve dikotom (çift kişilikli) bireylerin yetişmesi gibi negatif sonuçlara sebep olabileceği ihtimali vardır.

Bu noktalardan hareketle çalışmada Hakkâri güven ve refah temelinde büyümeye müsait bir kent olarak yeniden tasarlanabilirse terör tehdidinin bitip bitmeyeceği tartışılmalıdır. Bununla birlikte şehrin özellikle jeostratejik olarak mahrumiyet ve mahkûmda olması nedeniyle terör eylem ve örgütlenmesine her zaman –az ya da çok– müsait bir alan olacağı, mevcut şehir imkânlarının ise çok kısıtlı olması da Hakkâri'nin seçilmesinin sebeplerindedir. Bu veriler ışığında terör örgütlerinin saldırılarının tekrarlanmamasının ancak devletin bölgeye, refah ve özgürlük hedefli tam hâkimiyeti ile mümkün olacağı, bunun da bölgede fiili hâkimiyet ve kontrolden geçtiği savunulmaktadır.

Veri-Yöntem

Bu çalışma, yazarın bölgede bizzat bulunarak edindiği bilgi ve tecrübeler ışığında, Ocak 2013'te dönemin Sayın Başbakanı Erdoğan tarafından ifade

6 Ayrıntılı bilgi için bkz. [https://tr.wikipedia.org/wiki/ PKK_sald%C4%B1r%C4%B1lar%C4%B1_ve_%C3%A7at%C4%B1C5%9Fmalar%C4%B1_kronolojisi_\(2010%27lar\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/ PKK_sald%C4%B1r%C4%B1lar%C4%B1_ve_%C3%A7at%C4%B1C5%9Fmalar%C4%B1_kronolojisi_(2010%27lar)).

edilen öneri⁷ üzerine ortaya çıkmış ve hükümetin ilgili projesinin analizi ile şekillenmiştir. Bununla birlikte çalışma dahilindeki projede spesifik ve uzmanlık gerektiren konular için ilgili uzmanların görüşleri alınmış, konuyla ilgili düzenlenen kongrelere katılım sağlanmış ve bunlardan çıkan sonuçlar çalışmaya dahil edilmiştir. Bu bağlamda Hakkâri ve Ankara illerindeki ilgili kişilerden oluşan örneklem dâhilinde yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda çalışma konusu ile ilgili ulaşılan düşünce ve öneriler raporlanmıştır. Çalışmanın bulguları kapsamında öznel araştırma yöntemlerinden Q metodolojiden destek alınmış; sonuç ve öneriler bölümünde ise elde edilen çıktıların günümüz terörle mücadele kapsamındaki etkileri SWOT Analizi kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışmanın evreni Hakkâri il merkezi olup çalışmada örneklemin (bu çalışmada kullanılan bilimsel yöntem dâhilindeki öznel bilgi ve öneriler tespit edildiği için) evreni temsil kabiliyetinin test edilmesi kaygısı bulunmamaktadır.

Çalışmanın bundan sonraki aşamalarında medyaya da yansayan projenin pozitif ve negatif yönleri tartışılacaktır. Bununla birlikte bu çalışmada bilimsel objektiflik çatısı altında konuya tarafsız olarak yaklaşılmaya çalışıldığı dikkatlerden kaçmamalıdır. Projede örgütten kasıt PKK'dır.

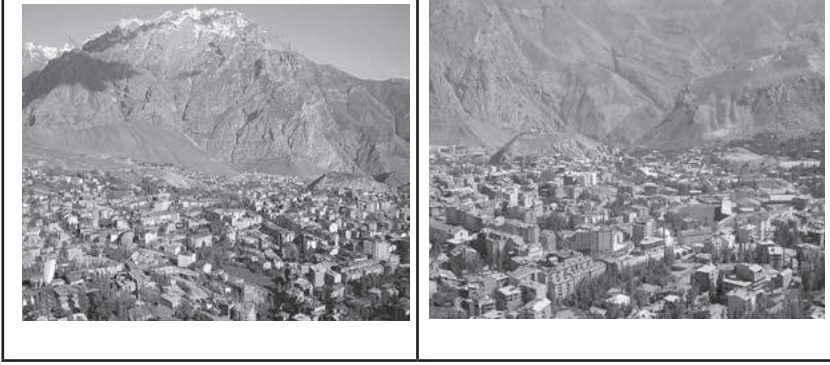
Projenin Fırsatları

a. Amaç

Hakkâri il merkezinin daha verimli kullanılması için yenilenmesiyle ilgili projeler olmasına rağmen (dağlar arası teleferik kurularak ulaşımın hafifletilmesi, Van yolunun dağ zirvelerinden geçirilerek uzaklığın azaltılması gibi) il merkezinde revizyona gitmek hem çok masraflıdır hem de üst sorun olan ekonomik gelişim ve güven(lik) sarmalını çözemediği için verimli değildir. Hakkâri il merkezi; dağların arasında kalan daracık bir yoldan girilip çıkılan, tek bir traktörün olmadığı, sanayileşme imkânlarının olamayacağı, dağların arasına sıkışmış bir fanus içinde yaşayan vatandaşların olduğu bir yerleşim yeridir. Bu proje sonucu kurulan yeni yapı ile entegre edilmiş idare ve kontrol sistemli kent merkezi örneği ile hem şehircilik ve kalkınma hem de güvenlik ve terörizm konularında dünyaya örnek olabilecek bir çözümler sunulabilecektir.

7 Ayrıntılı bilgi ve tartışmalar için bkz. <http://www.ahaber.com.tr/gundem/2013/01/04/hakkari-mi-tasinsin-mi-tasinmasin-mi?>

HAKKÂRİ İL MERKEZİ

Bu temel amaç doğrultusunda ufkun görüldüğü ovada/düz bir alanda kurulacak şehirde uygulanacak etkin güvenlik ve sanayileşme politikaları ile “burada devlet yok” propagandasını kullanan örgütün halk üzerindeki baskısı ortadan kalkacaktır. Böylece ağırlık merkezi kayan ve güvenliği sağlanan Hakkâri merkezinde, örgütün pilot bölgesi çözülerek bölgedeki terör eylemleri ve teröre destek büyük oranda azalmış olacaktır.

Hakkâri’ye atanan kamu görevlilerinin, lojman ve sosyal tesis ihtiyaçları iyileştirilecek, ailelerinin yaşam kalitesi artırılarak ve böylece Hakkâri kamu görevlileri için de bir cazibe merkezi haline gelecektir.

Bu amaçların ardından doğal olarak daha rahat ve modern bir kent ortaya çıkacağı için Hakkâri’nin dünyadan ve her şeyden uzak olduğu algısı değişecek ve modern/medeni bir şehir görüntüsüne kavuşulacaktır. Bununla birlikte yeni kentte kurulan üniversitenin eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yanında sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel gelişmeyi bilimsel esaslara göre geliştirmesi de bir misyon olarak kabul edilmelidir. Bu bağlamda bölgede Hakkâri Üniversitesinin önemli bir sorunu olan kampüs ihtiyacı da giderilecek ve gelişmişlik seviyesi ticaret ve eğitimle daha da artacaktır.

Hedef sonucu oluşacak iş imkânları ile bölge insanının istihdam oranı artacak; çiftçi, arazi ve hayvan üçlemesinin denetim mekanizması kurularak maksimum verim sağlanabilecektir.

b. Önem

Hakkâri merkezinde yaşayan halkın hem güvenli ve güvenli bir ortamda yaşaması hem de sosyoekonomik olarak gelişebilmesi projenin en temel hedefidir. Bununla birlikte dünya örnekleri incelendiğinde bu büyüklük ve amaçta bir şehirleşme projesi yoktur. Ekim 2011 Van depremi neticesinde

yeniden inşa edilen Van'a alternatif olacak çok kültürlü yeni bir şehir kurulması da projenin diğer bir önemidir. Böylelikle hem Van ilinin zemini sağlam konut ve alan ihtiyacı karşılanmış olacak hem de yeni kurulacak Hakkâri şehir merkezine olan ilgi ve talep –büyükşehre yakın olunacağından dolayı– artacaktır. Böylelikle özellikle Hakkâri'den verilen göçün ciddi oranda azalacağı düşünülmektedir.

Bununla birlikte uzun yıllar boyu terör tehdidi altında yaşayan ve kaynaklarının önemli bir kısmını terörle mücadelede ayıran Türkiye Cumhuriyeti'nin bu çözümü gerçekleştirme gücü, yeterliliği, maddi imkân ve tecrübesi vardır. Bu bağlamda Türkiye'nin kamu marifetiyle yapılanlar dışında⁸ özel sektör olarak dünyaya örnek olabilecek yeniden inşa tecrübesi dahi bulunmaktadır.⁹

Bu amaç ve önemlere binaen Hakkâri il merkezi yeni Çölemerik ilçesi olarak yapılandırılmalı; yeni şehrin Başkale-Güzeldere Geçidi hattındaki ovalık alana kurularak, güvenli, gelişme ve kalkınmaya müsait bir şehir tesis edilmelidir. Bununla birlikte insanların ancak yerleşik düzene geçtikten sonra kimlik kazanacakları da unutulmamalı ve göç kültürünün hâkim olduğu bölge insanı yerleşik hale getirilerek medeniyetin tüm imkânlarıyla buluşturulmalıdır.

c. Strateji

Projeye göre Hakkâri'nin il sınırları değişmeyecek -Adapazarı'nın merkez, Sakarya'nın il olması veyahut İzmit'in şehir merkezi, Kocaeli'nin ise il olması gibi- sadece kent merkezi değişecektir.

Şehir merkezinin değiştirilmesi aşamasında, iletişim bilimcilerin önerileri çerçevesinde, konunun önemi ve faydaları izah edilerek yerel halkın ve kanaat önderlerinin desteği alınmalıdır. Halk ile görüşmelerde projenin temel hedefinin refah ve şehirleşme olduğunun altı çizilmelidir. Buna rağmen “*devlet kaçıyor, köyler boşaltıldı şimdi de şehirleri boşaltıyorlar, tehçire mahkûm ediliyoruz*” gibi propagandalara karşı projenin katı güvenlik temelinden ziyade bir refah ve bütünleşme projesi olduğu vurgulanmalıdır.

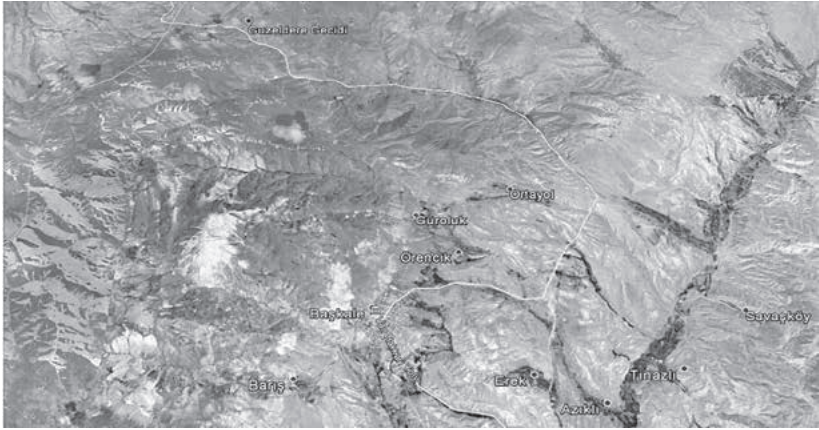
Şehirler; kültür, tarih ve birikimleri ile var olmuş yaşayan organizmalardır. Bu bağlamda proje ile Hakkâri ilinin terör, baskı ve yoksulluktan uzak yeni bir hayata adım atacağı, bununla birlikte halkın geleneksel yaşam alanlarını

8 TOKİ'nin, Suriye iç savaşında Suriye Geçici Hükümeti ve yerel meclislerle işbirliğine giderek ÖSO'nun kontrolüne geçen Cerablus ve Çobanbey'de 3 bin, Suriye genelinde ise 30 bin konut yapacağı medyaya yansımıştır (Yeniakti, 2016).

9 Örneğin Bahreyn'de Türk özel şirketler, her biri en az 200 m2 dairelerden oluşan 20 bin konutluk bir kent inşa edeceklerdir (Aslanhan, 2016).

terk etmesinin bir zorunluluk olmadığı, isteyen kişilerin şu anki şehir merkezinde (Çölemerik) kalabileceği de halkla açıkça paylaşılmalıdır.

d. Konum

Seçilen bölge düzlük alan olduğu için kent kurmaya ve büyümeye müsaittir. Enerji kaynağı olarak TEDAŞ'ın enerji nakil merkezi hazırdır. Su ihtiyacını karşılayacak akarsular bölgeden geçmektedir ve sulama ile ilgili bir sıkıntı yoktur. Seçilen bölgenin en önemli dezavantajı daha soğuk kış mevsimi geçirmesidir. Ayrıca bölge genel olarak hazine arzısı olduğu için kamulaştırmadan kaynaklı sorunların yaşanması engellenmiştir.

Proje ile Başköy ilçesinin de Hakkâri'ye bağlanarak bölgenin gelişmişlik seviyesi artırılabilir. Seçilen bölgenin en önemli özelliği sınırdan uzak olması, terörist sızmalara imkân tanınamaması ve büyükşehir yakın olmasıdır.

Hükümetçe medyada paylaşılan ve yeni kentin Yüksekova ilçesi olmasını öngören tasarı da bu çalışmaya göre uygun değildir. Zira Yüksekova da düzlük bir alan üzerine kurulmuş olmasına rağmen, bölgenin özellikle yasadışı sınır ve uyuşturucu ticareti için bir geçiş güzergâhı olabileme tehlikesi, ilçenin sınıra çok yakın olduğu için sınır güvenliğinin en üst düzeyde sağlanamayacağı endişesi nedenleriyle bu bölgede kurulacak yeni bir kentin suç odağından uzak kalamayacağı için güvenli, verimli ve etkin olamayacağı düşünülmektedir.

e. Maddi Kaynak ve Muhtemel Maliyet

Hakkâri Merkez ilçe nüfusu yaklaşık 60 bin olmakla birlikte köylerle beraber toplam nüfusu 80 bin civarındadır. Bu bağlamda yeni kente 1000 adet 20 daireli toplu konutlar inşa edilerek 100 ila 200 bin kişilik bir yaşam alanı oluşturulabilecektir. Ekstra maliyet 1 milyar \$ olarak tahmin edilmektedir.

Mevcut Hakkâri ilinde geleneksel olarak var olan yarı kentli yarı kırsal yaşam tarzının dikkate alınarak tek ya da çift katlı binalara da ihtiyaç vardır. Bu binalar kentte yarı kırsal yaşam tarzını sürdürmek isteyenler için daima cazip olacaktır. Bahçeli, ahır ve samanlıklara sahip vb. yapıları içerecek yaklaşık 500 m² alana oturan bir yapılaşma da olmalıdır. Vatandaşların teşviki için konutlar faizsiz ve 20 senelik kredi ile satılmalı, vatandaşın maddi külfet altına girmesine müsaade edilmemelidir.

Bununla birlikte bölgeye organize sanayi ve tarım-hayvancılık bölgeleri de kurulmalı, bölge istihdam kapısı olarak yerel halka yeni iş olanakları sağlamalıdır. Bu bağlamda yeni kent İran, Irak ve Türkiye arasında eğitim, ticaret, turizm ve sağlık açısından geleceğe dönük bir cazibe merkezi olarak tasarlanmalıdır.

Vatandaşların eski şehir merkezinde arazi, tarla, ev vb. gibi maddi değeri olan gayrimenkul hakları ihlal edilmeden muadili tutarınca yeni şehirde bunların karşılıkları verilerek halk mağdur edilmemelidir. Ayrıca terörün rant ekonomisi çok fazladır. Bu rantı paylaşan güç ve çıkar odaklarının muhtemel negatif etkisi de hesaba katılmalı ve yasal sınırlar içinde denetim sağlanmalıdır.

Son 30 yılda teröre harcanan miktarın, dolaysız 350-400, dolaylı 900 milyar dolar¹⁰ olduğu ve bu projenin de bölgedeki terör sorununu kapsamlı olarak etkileyeceği düşünöldüğünde ortaya son derece makul ve kârlı bir çözüm önerisi çıkmaktadır.

f. Ön Fizibilite

Bu projenin ayrıntılı fizibilite raporunun hazırlanması 1 yıl, takribi bitiş süresi ise 5 yıl olarak tahmin edilmektedir. Eski ve yeni il merkezleri ile ilgili olarak hazırlanacak proje fizibilite çalışmasında bölgelerin; ekonomi, ticaret, altyapı (su, kanalizasyon, elektrik, doğalgaz, telefon, internet vb.), nüfus, iklim, kültür, enerji, tarım ve seracılık, hayvancılık, sınır ticareti, nüfus popülasyonu, rakım vb. gibi kriterler ile oluşturulacak şehir katmanları ile eski ve yeni merkezin dezavantaj ve avantajları belirlenecektir. Bu tespit sonucunda, 50 yıllık gelişme, genişleme ve değişme değeri de hesaplanarak, yeni kentin en optimum kriterlere göre kurulacağı yer tespit edilebilecektir.

10 Bu bağlamda teröre harcanan bu meblağ ile Türkiye yeniden inşa edilebilirdi. 117 Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Boru Hattı, 87 Atatürk Barajı, 100 Yavuz Sultan Selim Köprüsü, 70 Marmaray, İstanbul'a yapılacak 3. havalimanı özelliklerinde 35 havalimanı, 11 Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP), 8 Kanal İstanbul Projesi, 52 bin 500 adet 24 derslikli okul, 3 bin 60 tane 400 yataklı tam teşekküllü eğitim ve araştırma hastanesi yapılabilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. TBMM (2013).

Veri tabanlı kent yönetimi, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bünyesinde kurulan Coğrafi Bilgi Sistemleri Genel Müdürlüğü ile koordinasyon sağlanarak, tek bir elden idare edilecek; emniyet, nüfus, sağlık, imar, mülkiyet, adres vb. ile ilgili tüm veriler dijital ortama aktarılarak kentin kontrol ve işleyişi kolayca sağlanacaktır. Bununla birlikte Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü ile “Mekânsal Adres Bilgi Sistemi Projesi” ve “112 Projesi” gibi projelerle belediyeler, il özel idareleri ve organize sanayi bölgelerinde kalan nüfusun tüm devletle ilgili işlemleri tek bir noktadan hallolacaktır.

Ayrıca bölgede yapılacak toprak etüdü ile elde edilen bilgiler CBS (Coğrafi Bilgi Sistemi) ile analiz edilerek nerelerde turizm, tarım ve seracılık, hayvancılık vb. gibi faaliyetlerin yapılacağı tespit edilecek ve şehir bu düzlemde şekillendirilecektir.

g. Kentsel Dönüşüm Projeleri (KDP) İle İlgili Dünya Örnekleri

İkinci Dünya Savaşından sonra harabeye dönen Avrupa'nın % 60'lık bir bölümü sosyal konut olarak yeniden inşa edilmiştir. Sosyal konutlar kamu ve yerel yönetimler tarafından yapıp işletilmektedir. Dünyanın diğer bölgelerinde, özellikle Soğuk Savaşın bitip küreselleşmenin hızla yaşanmaya başladığı doksanlı yıllardan sonra ise gelişmekte olan ülkeler ve kentlerde de konut sıkıntısı baş göstermiş ve sosyal konutlar yapılmaya başlanmıştır. Günümüzde Çin, düşük gelirli ailelere ucuz konut sağlayan uygun fiyatlı konut programı için 2014'te yaklaşık 240 milyar \$ yatırım yapmıştır. 2015 ve 2017 arasında ise 18 milyon konut yeniden inşa edilecektir (China Daily, 2016; Xie, 2013). Brezilya ise “*Benim Evim, Benim Hayatım Projesi*” kapsamında 3 milyon sosyal konut için planlama yapmış ve projeleri hayata geçirmiştir (Hornby ve Chiang, 2012; Becker, 2014).

ÇİN ÖRNEĞİ (ÖNCE ve SONRA)	BREZİLYA ÖRNEĞİ (ÖNCE ve SONRA)

Bununla beraber İrlanda'da sosyal, İngiltere'de ise eğlence amaçlı yeni KDP'ler yapılmıştır. İngiltere'de KDP sonucu kurulan kentlerde yaşayan halkın sosyal yaşama adapte olabilmesi için kurslar dahi verilmektedir (aynı zamanda inşaat vs. konularında da istihdam sağlanmaktadır). Afrika'da ise kentsel yenileme vardır; lakin kentsel dönüşüm yoktur (gecekondu mahallesine fosseptik çukuru açmak gibi).¹¹ Projelendirmede sosyal halkın en yoksul tabakasına göre planlama yapılmaktadır.

Projenin Sorunları

Bu projenin çok büyük çaplı olması, bununla birlikte dünyaya örnek teşkil edecek bir refah ve güvenlik çözümü vaat etmesinin yanında bu büyüklükte şüphe ve sorulara da müzahirdir. Bu bağlamda bilimsel ilkeler dâhilinde yazar tarafından tarafsızlık ve objektiflik kriterleri korunmaya çalışılmıştır. Bunun sonucunda proje ile ilgili çözülmeyi bekleyen sorunlar ve öneriler aşağıdaki alt başlıklar altında ifade edilmiştir. Bu bölümde, ancak ilgili önerilerin uygulanması halinde projenin verimli olacağı savunulmaktadır.

11 Hiroşima – Danbara (Japonya), Trafalgar Meydanı (İngiltere), Potsdam Meydanı (Almanya), La Defense (Fransa), Solidere (Beyrut Tarihi Kent Merkezi) (Lübnan) gibi kentsel dönüşüm projelerinin ayrıntılı bilgileri için bkz. Şişman ve Kibaroğlu (2009).

Sosyokültürel Sorun ve Öneriler

i. Sosyal çöküntü bölgelerinin oluşmaması ve kent kimliğinin korunması projenin her aşamasında göz önünde tutulmalıdır.

ii. Kentlerin din, etnisite ve kültür bütünlüğü korunmalı; hibrit bir toplum kentlerin kimliğini dağıtmamalıdır.

iii. İlgili proje ile fiziksel değişimin yanında halkın sosyal hayatına müdahale edilmemelidir. Bu bağlamda köylüleri kentleştirmek gibi bir amaç olmamalıdır.

iv. Proje ile hazırlanan yeni yaşam alanları bölge insanının yaşam biçimine uygun olarak tasarlanmalı; ibadethane, okul ve hastane üçlüsü en kaliteli şekilde kurulmalıdır.

v. Yoksulluğun azaltılması noktasında sosyal konut projeleri ile sosyal içerme/bütünleşme ilişkisi göz önünde tutulmalıdır.

vi. Hakkâri özelinde mutenalaştırmanın (*seçkinleştirme*) olmamasına özen gösterilmelidir: Ankara Dikmen Vadisi örneğindeki gibi lüks konutların yapılması için bölgedeki meskûn gecekondu sahiplerine daire verilmiş ama bu kesim evlerini satarak daha ucuz bölgelere gitmiş ve bölge gelir seviyesi yüksek kesime bırakılmıştır.

vii. Bölgedeki kalkınma, refah ve güvenlik projesinde muhatap alınması gereken ilk kesim kadınlar olmalıdır. Anaerkil bir toplum formunda yaşayan bölge insanı için kadınların ikna edilmesi ve onların isteklerine göre projenin revize edilmesi esas olmalıdır.

viii. Bununla birlikte projenin temel vizyonunun kadınlarla birlikte yaşlı, özürli, çocuk ve gençler gibi toplumun öncelikli kesimlerinin yaşam standartlarını yükseltmek olduğu belirtilmelidir. Bu vizyon doğrultusunda yeni şehirde kadın ve gençlik merkezleri, hanımlar lokalleri, spor ve sanat merkezleri, stadyum, yüzme havuzu, sinema ve tiyatro salonları gibi sosyal donatılar ile yeni şehir cazip hale getirilmelidir.

Katılımla İlgili Sorun ve Öneriler

i. Katılım noktasında toplumsal bilinç sağlanmalıdır. Bu bağlamda halkın fikirleri sorularak bu fikirlerin projede muhakkak hesaba katılması gerekir. Bunun için illerdeki kent konseylerinin rolleri aktifleştirilmeli ve bunlara katılım sağlanmalıdır.

ii. Tarikat ve aşiret bağlılığının yaygın olarak benimsendiği ilde, bu kurumların liderleri ile kanaat önderlerinin fikir ve onayları alınmalıdır.

iii. Projenin sebep ve sonuçları ile hukuki dayanakları katılım aşamasında izah edilmeli; devletin tüm toplum katmanlarına ulaşması esas olmalıdır.

iv. Katılım aşamasında halkın muhalefet kanalları sürekli açık olmalıdır.

v. Projede halkın seçeceği yaşam alanlarında önceki komşuluk ilişkileri korunmalı, binalarda yöresel niteliklere yer verilmelidir (TOKİ'nin Urfa'da inşa ettiği binaların altlarına fırınlar da yapılmıştır).

Yönetimle İlgili Sorun ve Öneriler

i. Dönüşüm yerel olsa da etkisi tüm çevre şehirleri etkileyeceği için Hakkâri Belediyesi tarafından master planı il idare birimleri ile işbirliği içinde hazırlanmalı ve etaplanmalıdır.

ii. Maliyet ve finansman sorunu noktasında işbölümü tespit edilmelidir.

iii. Yerel yönetimlerle işbirliği için bir model hazırlanmalıdır.

Ekonomik Sorun ve Öneriler

i. Projenin her aşama ve bölümünde yerel halktan destek ve onay alınmalı, özellikle mevcut istihdam olanakları için yerel halk tercih edilmelidir.

ii. Proje ile kadınların da üretimde bulunacakları kooperatifleşmeye imkân sağlanmalıdır.

iii. Proje özelinde optimum verimi elde edebilmek için rüzgâr, güneş, gölge, su simülasyonları ile etkin bir enerji ve tasarruf sağlanmalıdır. Bu bağlamda ekoloji faktörü proje için daima göz önüne alınmalı ve çevre, dönüşüme feda edilmemelidir

Hukuki Sorun ve Öneriler

i. Mevzuat ve yasal dayanak sınırları ayrıntılı olarak tespit edilmelidir.

ii. Kentsel dönüşüme ilişkin mevzuatta olması muhtemel boşluk ve eksiklikler giderilmelidir. Bu bağlamda kentsel dönüşüm ve gelişim alanlarında uygulamaya esas mevzuat hükümleri, sınırların belirlenmesi, plan ve projelerin hazırlanması ve uygulanmasında 3194 sayılı İmar Kanununun işlerliği netlik kazanmalıdır.

iii. Çok sayıda yasa ve kurumun kentsel dönüşümle ilgili görevli olması nedeniyle uygulamalardan kaynaklanan sorunlar tek bir merci tarafından denetlenmeli ve çözölmelidir.

iv. Kentsel dönüşüm ve gelişim alanı ilan edilen yerlerde belediyelerin yetki ve sorumlulukları ve karşılaştıkları sorunlar, vatandaşların uygulamaya esas

karşılaştıkları muhtemel hukuki sorunlar ve çözümleri tespit edilmelidir.

v. TOKİ'nin işleyişi için 27 kanun değişmiştir. Ayrıca TOKİ'nin yerel yönetimlerden bağımsız planlama yetkisi vardır. Bu aşırı yetkinin meşruiyetinin halkça kabulünün sağlanması gerekir. Aksi halde demokrasi, oyaşma ve projeye güven azalacaktır.

vi. Projeden kaynaklı rant ekonomisine fırsat verilmemeli, özellikle müteahhit ve avukatlara yönelik bilgilendirme sağlanmalıdır.

Sonuç

Terörizm, yüzyıllardır toplum ve devletlerin güven, güvenlik, refah ve geleceklerini tehdit eden bir fenomendir. Bu fenomen, uzun yıllar boyu milli güç unsurlarını kullanarak egemenliğini tesis etmeyi başarmış ülkemiz için bir kader olmamalı, insan hak ve özgürlüklerini artırıcı çözümlerle bertaraf edilmelidir. Bu bağlamda çalışmada, ülkemizde terör olaylarının en çok meydana geldiği ve en çok kaybın yaşandığı Hakkâri özelinde, Hükümetçe alınan karar doğrultusunda il merkezinin, kamu kurum ve kuruluşları ile birlikte gelişmeye ve genişlemeye müsait açık bölgelere taşınmasının fırsat ve tehditleri tartışılmıştır.

Tartışmadan çıkan en temel sonuç, bu projenin ülkemizin güvenlik ve refahını artırıcı bir fırsat olarak değerlendirilecek yanları olmasına rağmen halk tarafından da kabul görece ve/veya onaylanacak biçimde revize edilmesi gerektiğidir. Zira bu projenin en temel amacı Hakkâri merkezinde yaşayan halkın insan hak ve özgürlüklerinden sonuna kadar istifade etmesini sağlamaktır. Bu amacın gerçekleşmesi için halkın katılım ve kabulü son derece önemlidir.

Dolayısıyla bu şartlar olgunlaştığı ve kabul edildiği takdirde, yüz yılını tamamlayacak olan Türkiye Cumhuriyeti, terörün en önemli bölgesel kaynaklarından birini çözerek terörle mücadeleye harcadığı milli güç unsurlarını refah ve medeniyet seviyesinde ilerlemeye ayırabilecektir. Ayrıca Kürt diasporasının en önemli propagandası olan Kürtlere zulüm metaforunun yanlışlığı da dünyaya ilan edilmiş olacak ve bu proje ile terörle mücadelede şehirlerin, başta coğrafi özelliklerinden kaynaklı, mağduriyetlerinin çözümü için küresel bir örnek ortaya çıkacaktır. Bununla birlikte terör örgütünün en önemli propagandası devletin halkı mağdur ettiği üzerine kurulmuştur. Bu mağduriyetlerin provoke edilmesi, örgüte katılanların statü kazanma ümitleri, ailelerine maddi menfaat sağlanması gibi faktörlerden oluşan dağın cazibesi, ancak çalışmada işlenen şartlar gerçekleşebilirse kırılmış olacaktır. Ayrıca refah ve medeniyetin tesisi için ilk şartın güvenlik olduğundan hareketle bu projeye geçmeden önce Türkiye'de terör eylemlerinin son bulması gerekmektedir. Tüm bu hedeflere

ulaşılabilmenin en önemli şartı ise halkın katılımının sağlanması ve modern tehcir gibi provokasyonların oluşmasının önlenmesidir.

KAYNAKÇA

- Albayrak, N. (2016). *ABD'den PYD açıklaması: "Terör örgütü değil"*. Erişim tarihi: 29.04.2016, <http://www.cnnturk.com/dunya/abdden-pyd-aciklamasi-teror-orgutu-degil>.
- Aslanhan, U. (2016). *Türk müteahhitler Bahreyn'de "dev bir şehir" inşa etmeye hazırlanıyor*. Erişim tarihi: 6.10.2016, <http://aa.com.tr/tr/ekonomi/turk-muteahhitler-bahreynde-dev-bir-sehir-insa-etmeye-hazirlaniyor/659400>.
- Becker, S. (2014). *Minha Casa, Nossa Cidade: Brazil's social housing policy & the failures of the private-public system*. Erişim tarihi: 11.05.2016, <http://www.archdaily.com/504114/minha-casa-nossa-cidade-brazil-s-social-housing-policy-and-the-failures-of-the-private-public-system>.
- Beki, A. (2016). *Başbakan Davutoğlu: Hakkâri ile şırnak şehir merkezleri Yüksekova ve Cizre'ye kaydırılacak*. Erişim tarihi: 18.01.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/basbakan-davutoglu-hakkari-ile-sirnak-sehir-merkezleri-yuksekoa-ve-cizre-ye-kaydirilacak-40042212>.
- Buzan, B. Wæver, O. ve Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- China Daily. (2016). *China overfulfills affordable housing target*, Erişim tarihi: 10.01.2016 http://www.chinadaily.com.cn/china/2016-01/10/content_23008750.
- Domash, M. (1996). *Invented cities: The creation of landscape in nineteenth-century*. New Haven: Yale University Press.
- European Urban Charter*. Erişim tarihi: 10.01.2016. <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?p=&id=887405&direct=true>.
- Fine, R. (2007). *Cosmopolitanism*. New York: Routledge Press.
- Gray, M. ve Wyly, E. (2007). *The terror city hypothesis, violent geographies: Fear, terror, and political violence*. Derek Gregory and Allan Pred (Ed.). New York: Routledge Press, s. 329-348.
- Gregory, D. (1994). *Geographical Imaginations*. Cambridge: Blackwell Publications.
- Haas, E. B. (1961). *International integration: The European and the universal process. Limits and Problems of European Integration*. The Conference of May 30–June 2. Dordrecht: Science+Business Media, s. 6–36.

- Hardman, J. B. S. (1934). *Encyclopedia of the social sciences* (Terrorism Maddesi), Cilt: 14.
- Held, D. ve McGrew, A. (2004). *The global transformations reader: An introduction to the globalization debate*. Cambridge: Polity Press.
- Held, D. (2009). Restructuring global governance: Cosmopolitanism, democracy and the global order. *Journal of International Studies*. 37(3), s. 535-547.
- Hornby, L. ve Chiang, L. (2012). *China's "affordable housing" numbers don't quite add up*. Erişim tarihi: 28.02.2012. <http://www.reuters.com/article/us-china-housing-idUSTRE81S0BA20120229>.
- İçişleri Bakanlığı. (2016). İller İdaresi Genel Müdürlüğü Türkiye Mülki İdare Bölümleri Envanteri. <http://www.illeridaresi.gov.tr/yillara-gore-mulki-idare-bolumleri>.
- Kaya, F. (2015). Hakkâri ilinin idari coğrafya analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies*. Sayı 41, s. 79-99.
- Kaymaz, I. (2013). Urban landscapes and identity. *Advances in Landscape Architecture*. (Ed.) Murat Özyavuz. Rijeka: InTech Publisher, s. 739-760.
- Keyman, F. (2006). Korkunun Demokrasiyi Yendiği Gün. *Radikal Gazetesi*. 16 Eylül 2006.
- Laquer, W. (1977). *Terrorism*. Boston: Little Brown and Company.
- Lutz, J. M. ve Lutz. B. J. (2008). *Global terrorism* (second edition). New York: Routledge published.
- Negri, A. ve Hardt, M. (2004). *Multitude: War and democracy in the age of empire*. Londra: Penguin Books.
- Schmitter, P. C. (2005). Ernst B. Haas and the legacy of neofunctionalism. *Journal of European Public Policy*. 12(2), s. 255-272.
- Schrijver, N. (1999). The changing nature of state sovereignty. *British Yearbook of International Law*. 70(1), s. 65-98.
- Shaw, M. N. QC. (2008). *International Law* (Sixth Edition). New York: Cambridge University Press.
- Stepanova, E. (2008). Terrorism in asymmetrical conflict: Ideological and structural aspects. *SIPRI Research Report No. 23*. Oxford: Oxford University Press.
- Şişman, A. ve Kibaroğlu, D. (2009). Dünyada ve Türkiye'de kentsel dönüşüm uygulamaları. *TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı*. 11-15 Mayıs 2009, Ankara,

- http://www.hkmo.org.tr/resimler/ekler/0e6be4ce76ccfa7_ek.pdf.
- TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. (2013). Terör ve şiddet olayları kapsamında yaşam hakkı ihlallerini inceleme raporu, Erişim tarihi: 10.01.2016. <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/belge/TER%C3%96R%20VE%20%C5%9E%C4%B0DDET%20OLAYLARI%20KAPSAMINDA%20YA%C5%9EAM%20HAKKI%20%C4%B0HLALLER%C4%B0N%C4%B0%20%C4%B0NCELEME%20RAPORU.pdf>.
- Topal, K. (2004). Kavramsal olarak kent nedir ve Türkiye’de kent neresidir?. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6(1), s. 276-294.
- TÜİK. <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>. Erişim tarihi: 10.01.2016.
- UN Safer Cities Programme. Erişim tarihi: 10.01.2016, <http://unhabitat.org/urban-initiatives/initiatives-programmes/safer-cities/>.
- Wardlaw, G. (1982). *Political terrorism: Theory, tactics and counter-measures*. New York: Cambridge University Press.
- Wendt, A. (2013). Anarşi devletler ne anlıyorsa odur: Güç politikalarının sosyal inşası. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*. 10(39), s. 3-43.
- Wilkinson, P. (1974). *Political Terrorism*. New York: Mc Millan.
- Xie, P. (2013). *Striving towards ecocity: experience from Huainan, China*. Erişim tarihi: 26.10.2013, <http://www.thenatureofcities.com/2013/10/26/striving-towards-ecocity-experience-from-huainan-china-2/>.
- Yeniakti Gazetesi. (2016). TOKİ Suriye’ye giriyor, O bölgeye 30 Bin konut. Erişim tarihi: 12.11.2016. <http://www.yeniakit.com.tr/haber/toki-suriyeye-giriyor-o-bolgeye-30-bin-konut-221818.html>.
- Yıldız, M. Z. ve Alaeddinoğlu, F. (2011). Göç ve yoksulluk: Hakkârî örneği. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 10(1), s. 437-462.